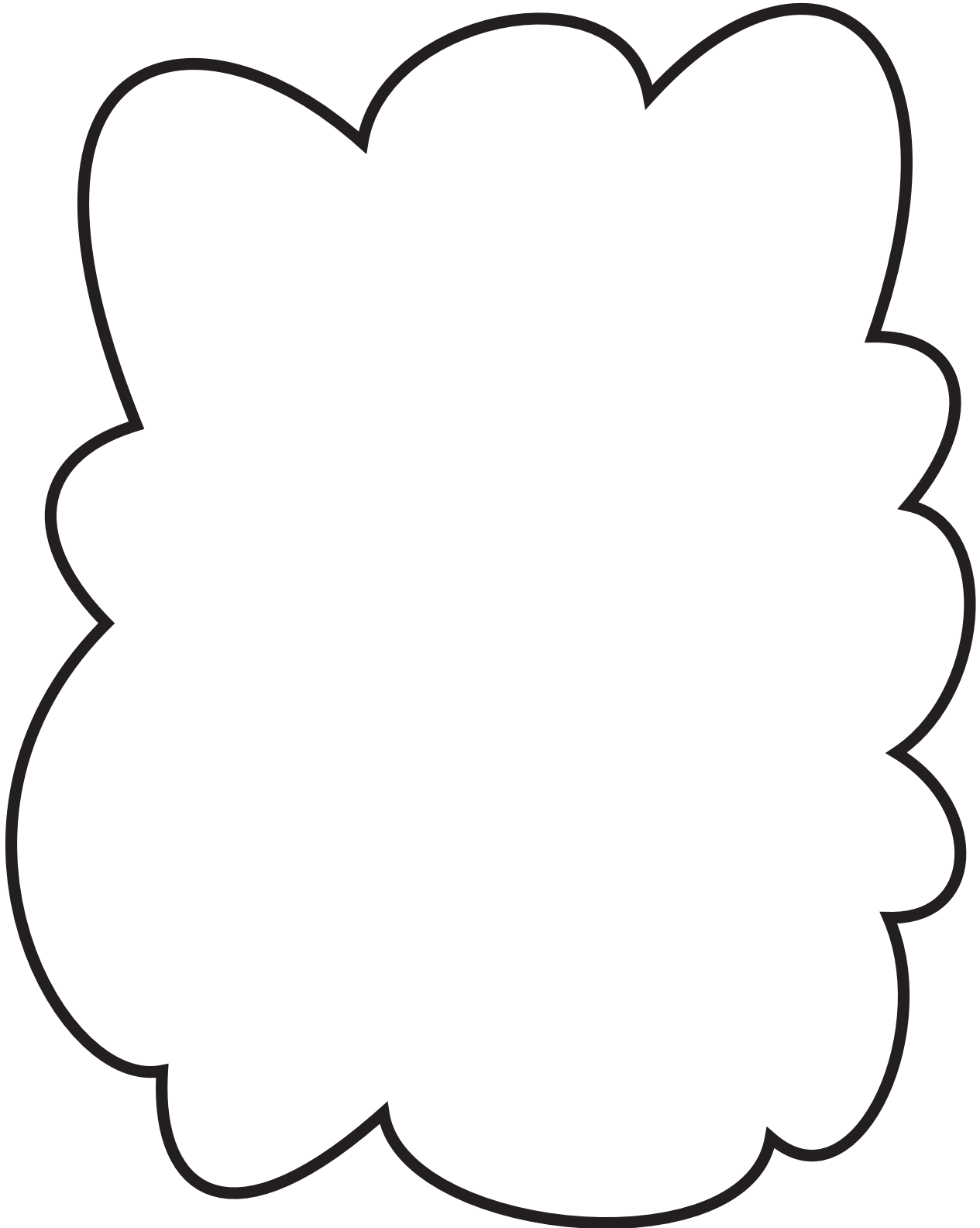

SEWENDE HEMEL

DIE MAYA LIN-STORIE

DEUR JOSHUA GUILD

Wat sou jy doen as iemand vir jou gesê het dat jy iets nie mag doen nie omdat jy te jonk is of as gevolg van jou geslag? Hoe sou jy reageer as mense twyfel of jy goed genoeg of slim genoeg is vir iets, bloot as gevolg van waar jou ouers gebore is? 'n Vrou met die naam Maya Lin was 21 jaar oud toe sy presies so 'n situasie moes hanteer. Sy was egter in staat om die negatiwiteit wat teen haar gerig is, te oorkom deur haar talent, moed en sterk visie om een van die mees gerespekteerde argitekthe in die wêreld te word.

Maya Lin het in die stad Athens, Ohio grootgeword. Haar ouers is in China gebore en het albei na die Verenigde State geëmigreer. Haar pa, Henry Lin, was 'n kunstenaar, en haar ma, Julia Lin, 'n digter. Albei Maya se ouers was professors aan die Ohio Universiteit.

Op skool was Maya 'n goeie student wat in beide wiskunde en kuns uitgeblink het. Sy is by Yale Universiteit in Connecticut toegelaat, waar sy gehoop het om beeldhoukuns en argitektuur te studeer. Ongelukkig moes Maya óf die een óf die ander kies. Sy besluit toe om argitektuur te doen, alhoewel sy nog altyd haar liefde vir beeldhou behou het.

In die herfs van 1980 was daar 'n landwye kompetisie vir die ontwerp van 'n nuwe monument in Washington, DC. Byna 1 500 kunstenaars het ingeskryf. Die monument moes die soldate wat in die Viëtnam-oorlog geveg het, vereer. 'n Deskundige paneel beoordelaars het die baie inskrywings deurgewerk. Op die ou end kies hulle toe 'n unieke, merkwaardige ontwerp wat anders was as enige ander monument in Washington.

Die wenontwerp was nie van 'n bekende kunstenaar nie, maar van 'n onbekende 21-jarige student genaamd Maya Lin. Maya se voorstel was 'n lang, V-vormige muur van gepoleerde swart graniet. Die name van die 58 000 Amerikaners wat tydens die Viëtnam-oorlog gesterf het of vermis geraak het, sou al met die muur langs geskryf word. Die ontwerp was bedoel om die kyker te laat dink aan 'n enorme boek. Maya het dit ontwerp as deel van 'n klasprojek by Yale.

Voordat die monument egter gebou kon word, het 'n groep oorlogsveterane teen Maya se ontwerp geprotesteer. Hulle het gehoop vir 'n meer tradisionele monument van wit marmer, met standbeelde van soldate. Baie van hulle het gedink die ontwerp se swart kleur simboliseer die nederlaag of ander negatiewe gevoelens oor die oorlog. Mense het Maya ook persoonlik aangeval. Sekere betogers het selfs seksistiese en rassistiese opmerkings gemaak, want hulle het gemeen dat 'n Asiaties-Amerikaanse vrou nie 'n geskikte monument vir die oorlog kon ontwerp nie.

Gedurende die hele kontroversie het Maya egter by haar visie gehou. Maya het haar ontwerp en haar idees oor die monument verdedig. Sy het in haarself en in haar droom geglo. Uiteindelik is die Vietnam Veterans Memorial volgens haar ontwerp gebou, met enkele wysigings.

Binnekort het oorlogsveterane en mense wat familieledes of vriende tydens die oorlog verloor het, egter begin om die monument te besoek. Die name wat in klip geëts is, het trane in hul oë gebring. Maya Lin is geprys vir haar roerende, oorspronklike ontwerp. Vandag is die Vietnam Veterans Memorial een van die monumente in die Verenigde State wat die meeste besoek word.

Na haar triomf met die Vietnam Veterans Memorial het Maya 'n gesogte ontwerper geword. 'n Paar jaar later is sy aangestel om 'n monument vir die Burgerregtebeweging in Montgomery, Alabama te ontwerp. Sy het ook werke ontwerp vir universiteite, museums en 'n treinstasie.

Reg deur haar loopbaan het Maya kritiek weerstaan en getrou gebly aan haar visie om haar doelwitte te bereik.

WOORDELYS

droom: 1. gedagtes of beelde in die gedagtes tydens slaap. 2. iets waarvoor daar gehoop of verbeel word; 'n doelwit.

grense om persoonlike ruimte: die fisiese ruimte rondom 'n persoon se liggaam wat dien as geriefsone tussen hulle en andere.

hindernis: iets wat in die pad van vordering staan of dit blokkeer.

ingebore intelligensie: die aangebore vermoë om kennis te verwerf en toe te pas.

konsensus: 'n mening, posisie of ooreenkoms deur 'n groep mense as geheel of met 'n meerderheid.

kontrak: 'n formele ooreenkoms tussen twee of meer mense, veral een wat skriftelik en wetlik afdwingbaar is.

onderhandel: om met ander in gesprek te gaan om 'n ooreenkoms te bereik.

por: 'n herinnering; 'n wenk of voorstel.

selfvertroue: 1. vertroue in of om staat te maak op iets of iemand. 2. 'n gevoel van gerusstelling, veral selfversekering.

sukses: 1. om iets wat begeer, beplan of gepoog word, te behaal. 2. om roem of voorspoed te behaal.

volharding: om aan 'n handelingsbesluit, geloof of doelwit vas te hou; standvastigheid.

voorkeur: om iemand of iets te kies bó 'n ander.

MAAK DIT VOL

DEUR LINDAMICHELEBARON

*Vul my ego,
Hier's die beker.
Ek sê, vul my ego.
Ek drink dit op.*

*Ek sal glimlag,
en poseer, en skaam lag,
maar vul net my ego.
Hier's die beker.*

*Ek sal praat
en my lag laat uitbars,
maar vul net my ego.
Dis hoe dit met my gaan.*

*Sê soet woorde
wat nie sal bederf nie
maar vul net my ego.
Maak dit vol.*

*Ek sê, vul my ego.
Maak dit vol.
Dis reg, vul my ego,
dis hoe dit met my gaan.
Haai! Vul my ego,
hier's die beker.
Komaan, vul my ego,
Ek drink dit op.*

Uit *Rhythm & Dues* deur Lindamichellebaron. Herdruk met toestemming van die outeur.

BINGO

Is goed met wiskunde	Werk altyd hard	Hou daarvan om aan aktiwiteite deel te neem	Kan enige iets organiseer	Kan rekenaarkode skryf
Praat meer as een taal	Vertel goeie verhale en grappe	Kan goed spel	Neem deel aan spansport	Hou daarvan om te lees
Kan swem	Kan 'n musiek-instrument speel		Het 'n goeie geheue	Is goed met bou of dinge maak
Hou daarvan om kaarte en grafieke te maak	Hou daarvan om uit te werk hoe dinge werk	Hou daarvan om te skryf	Hou daarvan om in toneelstukke te wees	Hou daarvan om ander te help
Is 'n goeie kok	Skryf 'n persoonlike dagboek of joernaal	Hou daarvan om plakkate en muurskilderye te ontwerp	Is 'n goeie kunstenaar	Is 'n goeie danser

DUBBELTOUSPRING

DEUR LINDAMICHELEBARON

*Ons kan dubbeltou-draai,
wat spronge laat dans.
Ons stappe is ernstig.
Ons maak hulle nie sommer op nie.*

*Sommige mense dink touspring is 'n spel.
Touspring is meer as dit.
Kyk hoe ons vinnig en behendig tuimel,
as springende sypaadjie-akrobate.*

*Ons kan dubbeltou-dans.
Ons kan dubbeltou-sing.
Ons kan dubbeltou-byna-enigiets.*

*Dubbel tien, twintig, dertig...
hou aan tel op die maat.
As jy ons wil sien val, sou ek gaan sit
as ek jy was.*

Uit *The Sun Is On* deur Lindamichellebaron. Herdruk met toestemming van die outeur.

KOM VOORUIT (A)

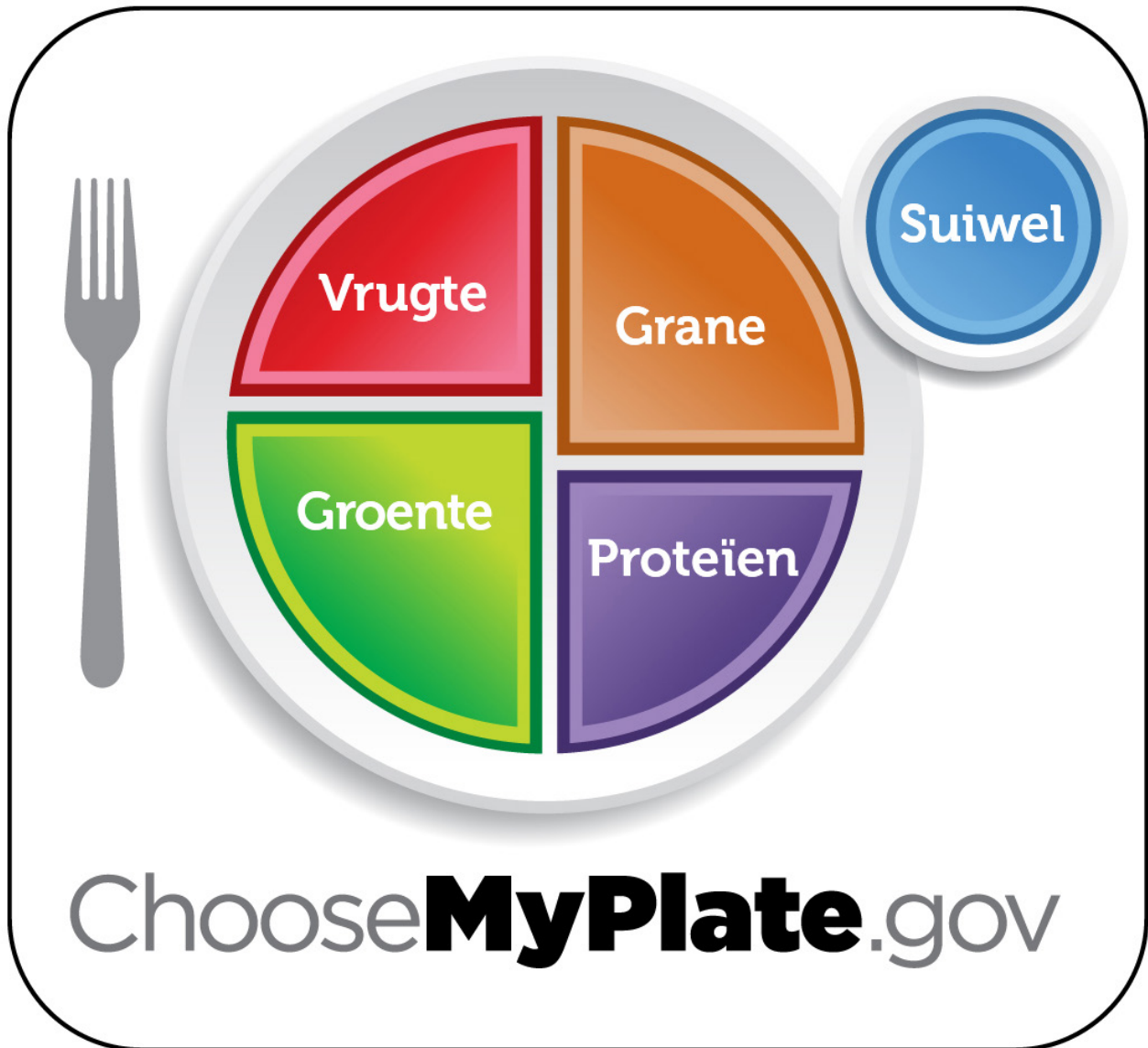

Ek het koeldrank gedrink. 5 stappe	Ek het aartappelskyfies geëet. 2 stappe	Ek het 'n energiedrankie gedrink. 5 stappe	Ek het koekies geëet. 4 stappe
Ek het snybone geëet. 7 stappe	Ek het rys en bone geëet. 12 stappe	Ek het grondboontjiebotter en stroop geëet. 9 stappe	Ek het lemoensap gedrink. 7 stappe
Ek het ham en kaas op 'n toebroodjie geëet. 9 stappe	Ek het 'n appel geëet. 7 stappe	Ek het 'n glas melk gedrink. 8 stappe	Ek het volgraanbrood geëet. 7 stappe
Ek het 'n gebakte aartappel geëet. 8 stappe	Ek het 'n bakkie groentesop geëet. 11 stappe	Ek het roomys geëet. 4 stappe	Ek het 'n piesang geëet. 7 stappe

KOM VOORUIT (B)

<p>Ek het tot laat wakker gebly om speletjies te speel. 5 stappe</p>	<p>Ek het ná skool my fiets gery. 8 stappe</p>	<p>Ek het ná skool TV gekyk. 0 stappe</p>	<p>Ek het vroeg bed toe gegaan. 10 stappe</p>
<p>Ek het buite 'n speletjie gespeel. 10 stappe</p>	<p>Ek het tot laat wakker gebly om huiswerk te doen. 5 stappe</p>	<p>Ek het 'n kilometer gehardloop. 8 stappe</p>	<p>Ek het tot laat wakker gebly om oor die foon te praat. 5 stappe</p>
<p>Ek het my huiswerk net na skool gedoen. 10 stappe</p>	<p>Ek het gestap in plaas daarvan om in 'n kar te ry. 8 stappe</p>	<p>Ek het om geen rede nie tot laat wakker gebly. 5 stappe</p>	<p>Ek het blare gehark. 8 stappe</p>
<p>Ek het broccoli geëet. 8 stappe</p>	<p>Ek het 'n gebalanseerde aandete geëet. 10 stappe</p>	<p>Ek het 'n lekkergoedstafie geëet. 3 stappe</p>	<p>Ek het 'n hamburger geëet. 5 stappe</p>

MYBORD

My aksieplan

Ontbytaraan, melk, piesang,
lemoensap

Maandag
Dinsdag
Woensdag
Donderdag
Vrydag
Saterdag
Sondag

Peuselhappies

Middagete

Maandag
Dinsdag
Woensdag
Donderdag
Vrydag
Saterdag
Sondag

Aandete

Maandag
Dinsdag
Woensdag
Donderdag
Vrydag
Saterdag
Sondag

Oefening

Maandag
Dinsdag
Woensdag
Donderdag
Vrydag
Saterdag
Sondag

Opstaantyd: _____
Slaaptyd: _____

MISSIE NA MARS

- 1.** Jy het jou vrywillig aangebied vir opleiding vir 'n ruimtereis en om deel te neem aan 'n poging om Mars bewoonbaar te maak. Jy sal jou daaglikse roetine drasties moet verander om vir die missie te begin oefen. Jy sal een van jou gunstelingaktiwiteite moet prysgee om voor te berei.
- 2.** Die missie sal veroorsaak dat jy vir 'n lang ruk weg van jou normale lewe sal wees. Jy moet een van jou doelwitte prysgee.
- 3.** Daar is beperkte spasie op die ruimtetuig wat jou na Mars sal neem. Jy moet een van jou besittings prysgee.
- 4.** Die ingenieurs het die ruimtetuig herontwerp om dit veiliger te maak, maar nou is daar minder ekstra spasie. Jy moet nog 'n besitting prysgee.
- 5.** Jy kry die nuus dat jy langer op Mars sal wees om die meeste van die missie te maak, daarom moet jou opleiding vir die missie selfs nog langer wees. Jy moet een van jou doelwitte en 'n aktiwiteit prysgee. En omdat jy tans so besig is, verdwyn twee belangrike mense uit jou lewe omdat jy jou verhoudings nie meer so maklik kan onderhou nie.
- 6.** Die spasie aan boord van die ruimtetuig raak selfs meer beperk en soos die stres oor die komende missie oplaai, vind jy dit selfs nóg moeiliker om tyd te maak vir die mense vir wie jy omgee. Gee twee belangrike mense en twee besittings prys.
- 7.** Soos jy voorberei om aan boord te gaan, word dit al hoe duideliker dat die missie dekades van jou lewe gaan opneem. Jy moet drie van jou oorblywende vierkante prysgee. Watter gaan dit wees?
- 8.** Jy is terug van die missie en sal die res van jou lewe met net hierdie een persoon, besitting, doelwit of aktiwiteit saamleef.

PERSEPSIES

Ek dink die feit beskryf _____

omdat _____

Was ek reg? Ja Nee

Die feit beskryf eintlik _____

Ek dink die feit beskryf _____

omdat _____

Was ek reg? Ja Nee

Die feit beskryf eintlik _____

Ek dink die feit beskryf _____

omdat _____

Was ek reg? Ja Nee

Die feit beskryf eintlik _____

Ek dink die feit beskryf _____

omdat _____

Was ek reg? Ja Nee

Die feit beskryf eintlik _____

HOE DIT IS OM IN DIE VSA TE WOON

Hoe beoordeel besoekers ons land? Sewe American Field Service-uitruilstudente wat vir 'n jaar lank hier skoolgegaan het, het sterk gevoelens oor Amerika. Hulle het hul menings met 'n verslaggewer gedeel voordat hulle weer na hul eie land teruggekeer het.

Wat is die belangrikste verskil tussen Amerikaanse tieners en tieners in jou land?

Fah: Ek is van Thailand, en Amerikaners is meer individueel. Hulle doen net wat hulle wil. Hulle volg dit waarin hulle belangstel en werk hard daarvoor.

Celine: Tieners hier is vriendeliker as in Frankryk.

Roberto: Ek dink tieners hier neem dinge ernstiger op, soos sport en werk. Hulle is meer mededingend as in Italië.

Teresa: Ek wil nie veralgemeen nie, maar kinders hier is geneig om dinge as vanselfsprekend te aanvaar. Hulle sal byvoorbeeld sê: "O, ek het die motor beskadig, maar my pa het versekering wat dit dek." In Nieu-Seeland gebruik ons publieke vervoer.

Oboshie: Ek dink tieners hier is 'n bietjie onbeskof teenoor onderwysers. In Ghana is dit nie so nie. Jy moet hulle respekteer, en as jy daar in die moeilikheid kom met 'n onderwyser, is dit 'n groot probleem vir jou.

Tim: Verwagtinge vir Amerikaanse tieners om in die lewe te slaag, is baie hoër as in Australië.

Diego: Kinders hier is meer begaan oor materiële dinge as tieners in Paraguay.

Wat was jou gunstelingding om in die Verenigde State te doen?

Fah: Om te "swing"-dans.

Teresa: Om na WNBA- en bofbalwedstryde te gaan.

Roberto: Ek hou baie van die skooltrots. As daar 'n sokkerwedstryd of 'n toneelstuk is, gaan almal soontoe. Hulle neem almal deel.

Is daar iets in die Verenigde State waarvan jy nie hou nie?

Teresa: Ek dink Amerikaners gaan te gou hof toe. Ek het gehoor van 'n vrou wat McDonald's hof toe gesleep het omdat 'n koppie koffie haar lippe verbrand het. Natuurlik was dit warm! Waarom moes sy nog daarvan gesê word? Dit is net te maklik hier om 'n prokureur te bel.

Diego: Daar is te veel gemorskos hier. Ek dink ook mense fokus te veel daarop om geld te maak. Neem my gasheergesin as voorbeeld – ek hou baie van hulle, maar hulle werk die heelyd. Dis bietjie vreemd.

Celine: Op die nuus hoor 'n mens net Amerika, Amerika, Amerika en hulle gee nie om oor ander lande nie.

Is die skool hier moeiliker?

Celine: Dis minder moeilik! Jy mag die vakke kies wat jy wil neem.

HOE DIT IS OM IN DIE VSA TE WOON

(VERVOLG)

Tim: Die werklading is dieselfde, maar dit is makliker om jou werk in die klas klaar te maak sodat jy nie huiswerk het nie. En dit is maklik om goeie punte te kry.

Oboshie: In Ghana moet jy 'n uniform dra. En jy moet elke dag na tot 13 verskillende klasse gaan.

Wat dink jy van die manier waarop Amerikaners aantrek?

Fah: Hulle dra klere wat goed lyk aan hulle en waarvan hulle hou. Hulle trek nie almal dieselfde aan nie. Dit is baie cool.

Roberto: Almal dra sakkerige broeke hier. In Italië dra tieners stywe jeans. Ek hou ook van die gebleikte hare.

Oboshie: Ek dink mense het te veel gaatjies in hul lywe. In Afrika, as jy vier oorbelle het, dink mense jy is 'n prostituut.

Tim: In Australië, as jy grimering skool toe aanhet, is jy 'n bietjie van 'n tert. Toe ek die eerste keer al hierdie meisies met grimering sien, was ek baie verras. Dit laat hulle regtig goed lyk.

Fah: Ek het regtig baie van die henna-tatoeëring gehou. As ek dit tuis in my skool sou doen, sou ek in die moeilikheid beland. En geen gekleurde hare nie. Sommige skole laat nie eens lang hare toe nie!

Het Amerikaanse tieners meer vryheid as tieners in jou land?

Diego: Ek dink daar is minder vryheid hier. Ons het nie 'n drink- of rook-ouderdomsperk

in Paraguay nie, en jy mag ook in kroë rook. Hier is kinders so onderdruk dat wanneer hulle uiteindelik kan drink, drink hulle soveel moontlik! Dit sou beter wees as daar geen drink-ouderdomsperk is nie, want in Paraguay is dit nie so cool om te drink nie.

Wat is jou gunsteling- Amerikaanse kos?

Tim: Burgers, alhoewel ons dit ook in Australië het.

Celine: Taco's, want ons het dit nie in Frankryk nie.

Oboshie: Ek hou ook van tjijs en lasagne. Die kos in Ghana is baie gesonder. Dit is nie soos hompe vetmakende kos nie.

Hoe verskil dit om hier op romantiese afsprake te gaan?

Fah: Ek dink dat romantiese afsprake hier meer gaan oor vry. Mense vat baie aan mekaar. In Thailand gaan 'n mens eenvoudig uit. En jy doen niks in die openbaar nie.

Teresa: Toe ek op skool deur die gang loop, moes ek my oë toekny! Hier is meer klem op paartjies wat dinge saam doen. Dit is baie anders in Nieu-Seeland. Romantiese afsprake is iets wat jy ná skool doen, en dis iets wat jy altyd in 'n groep doen. Selfs wanneer 'n mens gaan dans, gaan almal saam.

Roberto: In Italië het ons nie skoolanse nie en koop ons nie vir meisies blomme nie. Toe ek hier 'n tuxedo na die winterbal gedra het, het ek soos James Bond gevoel. Dit was wonderlik!

*Herdruk met toestemming van die *React*-tydskrif.

WOORDELYS

bewerkstellig: 1. om iets teweeg te bring of te implementeer. 2. invloed of resultaat; 'n verandering.

konsep: iets wat in die gedagtes gevorm word; 'n gedagte, idee of plan.

oordeel: 1. om 'n mening te vorm ná oorweging of beraadslaging. 2. om 'n mening te vorm deur te onderskei en te evalueer. 3. 'n besluit, mening of gevolgtrekking.

persepsie: 1. insig, intuïsie of kennis verkry deur waarneming. 2. manier van sien of verstaan.

persoonlike krag: 'n persoon se vermoë om effektief op te tree; 'n persoon se vermoë om resultate te lewer.

respek: 1. om respek of eer te voel of te toon. 2. respek vir 'n persoon of eienskap.

simbool: 1. iets wat vir iets anders staan. 2. 'n gedrukte of geskrewe teken wat gebruik word om iets voor te stel.

stereotipe: 1. 'n oorvereenvoudigde beeld of opinie. 2. 'n persoon of ding wat met 'n gegewe beeld of tipe ooreenstem.

strategie: 'n aksieplan om 'n spesifieke doel te bereik.

waardigheid: 1. om waardig te wees om gewaardeer of gerespekteer te word. 2. goeie houding en selfrespek.

KONTROLEER JOU BEHEER

Kyk by elke stelling hier onder of jy saamstem of nie saamstem nie. Volg dan die aanwysings onderaan die bladsy om te gradeer hoe goed jy die krag van jou woorde verstaan.

	STEM SAAM	STEM NIE SAAM NIE
Om vroeg in die oggend kwaai woorde te hoor, kan my hele dag ruïneer.		
Woorde van lof laat my altyd goed voel!		
Ek weet dat ek iemand kan ontstel deur hom of haar 'n naam te noem.		
Komplimente laat my gewoonlik verleë voel, maar ek hou in elk geval daarvan.		
Dit is soms makliker om iemand anders te blameer as om te verduidelik wat regtig gebeur het.		
Ek haat hoe dit voel wanneer iemand my afknou.		
Ek weet dit maak andere seer as ek hulle afknou.		
Soms sê ek dinge wat ek nie bedoel nie.		
Dit is gewoonlik beter om hallo te sê as om voor te gee dat jy iemand nie sien nie.		
Dit is altyd beter om te sê "Verskoon my," as om te sê "Kom uit my pad".		
Ek kan woorde gebruik om iemand te laat glimlag.		
Dis soms moeilik vir my om te sê wat ek bedoel.		
Ek kan gaaf wees met woorde.		
Ek kan ongeskik wees met woorde.		
TOTAAL		

Tel die aantal merkies in die "Stem saam"-kolom bymekaar en skryf die totaal onderaan. Kyk dan by watter een van die graderings jou telling pas. Jou gradering sê vir jou hoe goed jy die krag van woorde verstaan.

11-14 = TOTAAL BEWUS
 7-10 = BESEF TAAMLIK GOED
 4-6 = SKAARS BEWUS
 0-3 = HET NIE 'N IDEE NIE

WOORDELYS

aggressief: op 'n vyandige manier optree; sal waarskynlik aanval of begin baklei.

aktiewe luister: gefokuste aandag op 'n spreker, gevolg deur bevestiging van en 'n antwoord op wat gesê is.

botsende boodskappe: kommunikasie waarin die woorde nie ooreenstem met die optrede nie; verwarrende kommunikasie.

debatteer: 1. om iets te oorweeg. 2. om aan 'n formele argument deel te neem om opponerende punte te bespreek.

effektief: 1. om 'n beoogde resultaat of prestasie te behaal. 2. om 'n sterk indruk of reaksie mee te bring.

gebaar: beweging van 'n deel van die liggaam om idees en gevoelens uit te druk.

lyftaal: gebare, gesigsuitdrukings en liggaamshoudings wat kommunikeer hoe iemand dink en voel.

nieverbale boodskappe: kommunikasie van 'n mens se gedagtes en gevoelens deur gebare, gesigsuitdrukings en liggaamshoudings.

oordra: om te kommunikeer of bekend te maak; te deel.

passief: 1. om 'n handeling te ontvang sonder om te reageer. 2. aanvaarding sonder om te weerstaan. 3. om nie deel te neem nie.

persoonlike inventaris: 'n gedetailleerde lys of oorsig van jou eie gedagtes, houdings en innerlike gevoelens.

por: 'n herinnering; 'n wenk of voorstel.

rolspel: om die sosiale gedrag van 'n bepaalde individu of karakter uit te leef.

scenario: 'n oorsig of plan van 'n verwagte volgorde van handeling of gebeure.

selfgeldend: om duidelik en positief op te tree of te kommunikeer; selfversekerd.

WARM OF KOUD?

Vul die leë ruimtes in om te wys wie regtig elke besluit geneem het. Skryf “warm” as Chris die besluit self geneem het. Skryf “koud” as sy eintlik iemand anders toegelaat het om dit namens haar te neem.

1. Hallo! My naam is Chris, en ek werk Saterdag by die supermark. Ek werk by hierdie winkel want 'n mens kan elke week in 'n ander deel van die winkel werk. _____
2. In my eerste week werk ek toe in die vleisafdeling, want my vriend Sal werk daar en hy het gesê al die cool mense werk daar. _____
3. Maar ek het nie besef dat as jy in die vleisafdeling werk, moet jy drie keer per dag die vloer skoonmaak nie. Iemand anders wat ek ken, het gesê sy hou van die groente-en-vrugte-afdeling, daarom het ek die volgende week daar begin werk. _____
4. Maar 'n mens bring baie tyd deur om water op die groente en vrugte te sproei om dit vars te hou. Ek word taamlik maklik siek, en ek het geweet ek gaan verkoue kry van al die koue water. Daarom het ek die volgende week na die suiwelafdeling geskuif. _____
5. Het julle al ooit opgemerk hoedat mense altyd die agterkant van die melkkartonne lees, dan laat hulle dit val en dan breek dit op die vloer? Wel, raai wie moet dit opruim! My vriende by die winkel sê my toe dat daar min in die ontbytgraanafdeling aangaan, dus het ek die volgende week daarheen gegaan. _____
6. Maar dit was so vervelig! Daar was regtig niks om te doen nie, en ek hou daarvan om iets te doen. Ek het begin nadink oor hoe ek graag met getalle werk en met mense praat. Nou werk ek by die kasregister. _____
7. En ek gaan nie volgende week weer van afdeling verander nie. _____

Antwoordsleutel: 1. warm 2. koud 3. koud 4. warm 5. koud 6. warm 7. warm

GEHEIMPERSON #1

MIKA LEE

- ❖ Jy is in Winnipeg, Manitoba gebore. (Manitoba is 'n provinsie in die middel van Kanada. Winnipeg is 'n stad in die suide van Manitoba, nie ver van die Amerikaanse grens nie.)
- ❖ Jou verjaardag is 2 Oktober.
- ❖ Jy het nie 'n tweede naam nie.
- ❖ Jy en jou gesin het die afgelope somer na die Verenigde State verhuis.
- ❖ Jy het een suster en een broer.
- ❖ Jou suster is ouer as jy en jou broer is jonger.
- ❖ Die meeste van jou familie woon in Manitoba, maar jy het wel 'n tannie, oom en niggies wat in Fidji woon.
- ❖ Jou gesin het twee troeteldiere: 'n hond met die naam van Mister en 'n nagmuis, Spike.
- ❖ Jy praat Frans en Engels.
- ❖ Jou gunstelingkos is spaghetti, grondboontjebotter en stroop op toebroodjies, en roomys.
- ❖ Jou gunstelingkleur is oranje.
- ❖ Jou gunstelingsport is hokkie.
- ❖ Jy hou van ysskaats, swem en fietsry.
- ❖ Jy hou ook daarvan om seëls van reg oor die wêreld te versamel, en om te teken.
- ❖ Jy wil eendag 'n veearts wees.
- ❖ Jy wil ook graag 'n professionele figuurskaatser wees.
- ❖ Jy wil eendag reg rondom die wêreld reis.

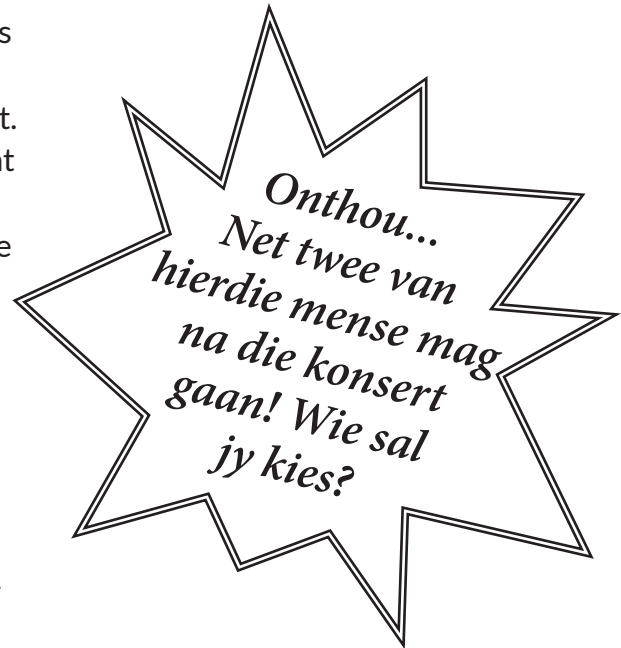
GEHEIMPERSOON #2

JERRY SOLO

- ❖ Jy is in Cordoba, Argentinië gebore. (Argentinië is 'n land in die suide van Suid-Amerika. Cordoba is 'n stad in noordsentraal-Argentinië.)
- ❖ Jou verjaardag is 28 Februarie.
- ❖ Jou tweede naam is Rawson, wat jou ma se nooiensvan is.
- ❖ Jy is 'n Amerikaanse burger, maar jy is in Argentinië gebore. Jou gesin het terug na die Verenigde State verhuis toe jy vier jaar oud was.
- ❖ Jou gesin het hierheen verhuis weens jou pa se nuwe werk.
- ❖ Jy het een suster.
- ❖ Jou suster is jonger as jy.
- ❖ Jou oupa en ouma en die meeste van jou ander familie woon naby julle.
- ❖ Jou gesin het geen troeteldiere nie.
- ❖ Jy praat Engels en 'n bietjie Spaans.
- ❖ Jou gunstelingkos is burritos, pizza en biefstuk.
- ❖ Jou gunstelingkleur is pers.
- ❖ Jou gunstelingsport is sokker—jy speel dit al vandat jy vier jaar oud is.
- ❖ Jy hou ook van basketbal, en jy leer om te swem.
- ❖ Jy hou daarvan om avontuur- en misterie-verhale te lees, te gaan flik en kos te maak.
- ❖ Jy wil eendag 'n vlieënier wees.
- ❖ Jy wil ook 'n akteur of 'n sjef wees.

DIE VRIENDE

- ❖ Vir so lank as wat jy kan onthou, het hierdie vriend na jou verjaarsdagpartytjies gekom. Hy was altyd daar om te luister wanneer iemand 'n vriend nodig gehad het. Hy is die enigste van jou groep vriende wat nog nooit na 'n konsert was nie, en hy hou nie regtig van musiek nie. Hy wil na hierdie konsert gaan, want hy wil nie enige pret misloop nie.
- ❖ Hierdie vriend is 'n goeie storieverteller en vertel skreeusnaakse grappe. Dit is haar gunstelingmusiekgroep, en sy praat al maande lank oor die konsert. Dis lekker om by haar te wees, maar sy steel altyd by winkels. Deel van die rede waarom sy nie kan wag om na die konsert te gaan nie, is omdat sy opgewonde is oor die dinge wat sy by verkopers gaan steel.
- ❖ Hierdie vriend is baie verantwoordelik en straatlim, en almal se ouers hou van haar. As sy na die konsert gaan, mag julle almal later huis te gaan. Ouers voel dat indien hierdie vriend na die konsert gaan, julle almal veilig sal wees. Sy is ook ietwat van 'n buitestander en dis nie altyd lekker om by haar te wees nie. Sy spandeer deesdae minder tyd saam met die groep.
- ❖ Hierdie vriend het die meeste geld in die groep en bestee dit altyd aan sy vriende. Jy weet dat as hy na die konsert gaan, hy vir jou aandenkings en kos gaan koop. Hierdie vriend moet ook vroeg tuis wees. As hy na die konsert gaan, sal julle almal vroeg moet huis toe gaan.

FINALE AANKONDIGING

Hierdie twee mense
gaan na die konsert:

- 1.
- 2.

MAAK DIT MAKLIK

Vraag:		
OPSIES	GEVOLGE	+ of -
1.		
2.		
3.		
4.		
Besluit:		

ONDANKS ALLES

Liberty Franklin lei die Boys & Girls Clubs as hul Jeugdige van die jaar.

Toe sy jonger was, het Liberty Franklin ná skool tuis gekom en was haar ma dronk en aan die huil. Sy het nooit haar pa ontmoet nie en het haar enigste foto van hom verloor. Haar ouer broers was telkens in die tronk, en haar ouer suster was 'n dwelmverslaafde.

Liberty, nou 17 jaar oud, het baie pyn deurgemaak. Maar sy het dit haar nie laat onderkry nie. “Ek het oor dinge nagedink,” sê sy. “Ek het besluit ek wil 'n beter toekoms vir myself hê.”

Hoe het sy dit gedoen? In graad 6, toe haar vriende begin drink het, het Liberty na die plaaslike Boys & Girls Clubs begin gaan om haar met haar huiswerk te help. Daar, sê sy, “het die personeellede my onder hul vlerk geneem. By die klub kon ek wegkom van die dwelms en gewelddadige bendes op straat en die negatiewe dinge in my gesin.”

By die klub het sy aan kinders onderrig gegee en gehelp om geleenthede soos Breakfast With Santa en 'n klerebank vir skoolkinders te organiseer. Sy het ook by 'n leierskapsgroep vir meisies aangesluit, waar hulle gepraat het oor dinge soos groepsdruk en gesinslewe, sê Liberty. Sy het genoeg selfvertroue gekry om eerlik met haar ma te kon praat om haar te oorreed om op te hou drink. “Sy is al drie jaar sober,” sê Liberty trots.

Liberty het ook begin om meer verantwoordelikheid tuis te neem. Om finansiële te help, het sy begin werk as bankkassier en kitskoskassier, selfs toe sy nog skoolwerk gehad het.

Sy is nou in graad 12 by Everett High School en word beskou as een van die topleerlinge in haar klas. Komende lente gaan sy die eerste een in haar gesin wees wat met hoërskool klaarmaak.

Vir haar leierskap en akademiese moeite is Liberty in September as die Boys & Girls Clubs se nasionale Jeugdige van die jaar aangewys, en sy het 'n beurs van 'n \$10 000 ontvang.

Sy verteenwoordig 3 miljoen klublede, het president Clinton al ontmoet, en sal die land vol reis om met sake- en regeringsleiers oor belangrike jeugkwessies te praat.

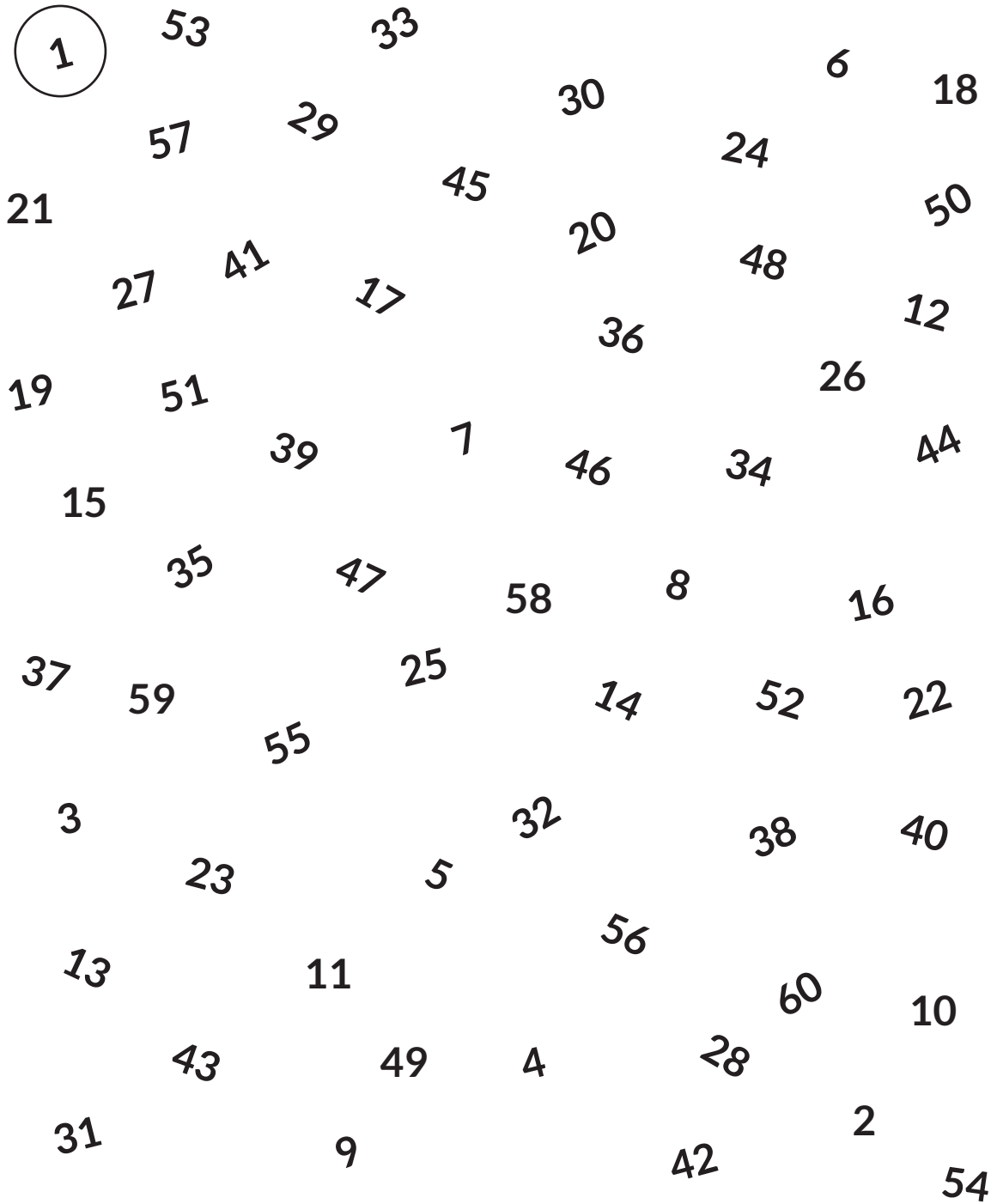
Liberty sê haar doel is om seuns en dogters te help om struikelblokke soos armoede, misdaad en gesinsprobleme te oorkom.

“Al wat ek gedoen het, is om die siklusse van negatiewiteit te vermy. Min het ek geweet dat ek lewe deur 'n voorbeeld te wees,” sê sy. “Nou bewys ek teenoor kinders van my ouderdom dat as ek dit kan doen, kan hulle ook.”

—Nancy Vittorino

“By die klub kon ek wegkom van die dwelms en die gewelddadige bendes.”

OMKRING MY!

WOORDELYS

alternatief: 1. 'n ander moontlikheid. 2. 'n geleentheid om tussen opsies te kies.

analiseer: om in dele te skei om die aard van die geheel te bepaal; om uitgebreid te ondersoek.

gevolg: 1. iets wat natuurlik voortvloei uit 'n handeling of toestand.
2. 'n logiese gevolgtrekking.

hipoteties: gebaseer op 'n tydelike verduideliking van iets wat as waar aanvaar word totdat al die feite in ag geneem word.

ingeligte besluit: 'n besluit gebaseer op betroubare inligting.

keuse: 1. om te kies; seleksie. 2. die kraVg, reg of vryheid om te kies. 3. 'n opsie of alternatief.

opsies opweeg: 1. om verskillende moontlikhede in jou gedagtes te weeg om 'n keuse te maak; om na te dink of te evalueer. 2. om alternatiewe te ondersoek.

proses: 1. 'n reeks handeling, veranderinge of funksies wat 'n resultaat tot gevolg het.
2. vordering.

relevant: 1. om 'n verband met die huidige saak te hê. 2. wat pas by of geskik is, gesien die vereistes.

spreekwoord: 'n kort, bekende sêding wat baie waarheid of wysheid op 'n eenvoudige manier vasvang en uitdruk.

toepaslik: geskik vir 'n spesifieke persoon, toestand, geleentheid of plek..

voor- en nadele: die positiewe en negatiewe redes vir en teen iets.

GELDIGE DOELWITTE

Maak 'n lys van drie doelwitte in die linkerkolom. Evalueer dit een vir een deur ja of nee op elke vraag te antwoord. As die antwoord "nee" ooit voorkom, hersien die doelwit totdat dit geldig is.

Doelwitte	<i>Is dit persoonlik?</i>	<i>Is dit realities?</i>	<i>Is die gevolge positief?</i>	<i>Het dit 'n sperdatum?</i>	Hersiene doelwitte
1.					
2.					
3.					

KOM HIERDIE KANT TOE

Besluit dat jy in die basketbalspan wil wees.

Eet goed en maak seker jy rus voldoende voor die proewe.

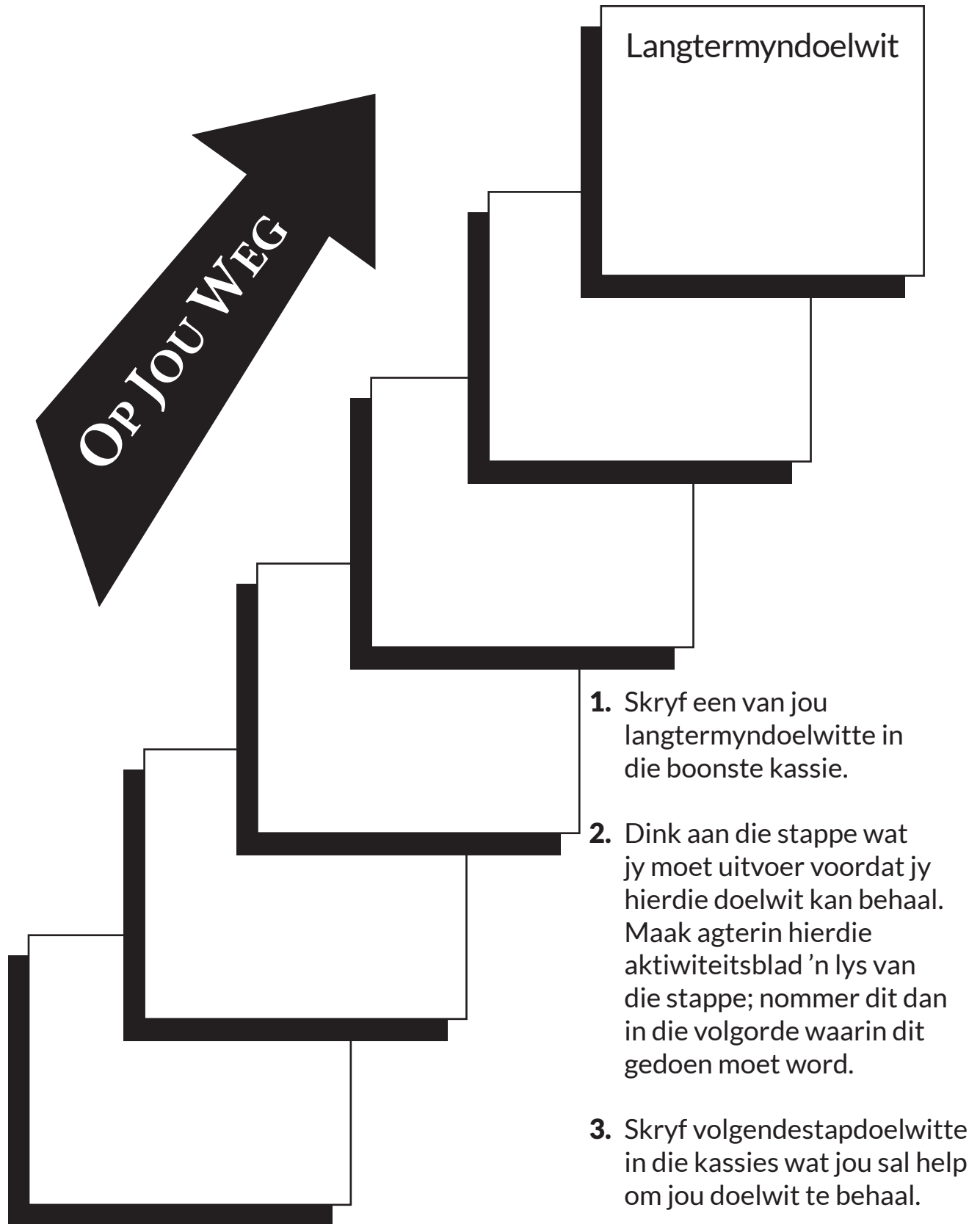
Vind iemand wat jou kan help om die vaardighede waarmee jy sukkel, te verbeter.

Word gekies vir die basketbalspan.

Begin oefen en vind uit wanneer die proewe is.

Neem deel aan die proewe vir die basketbalspan.

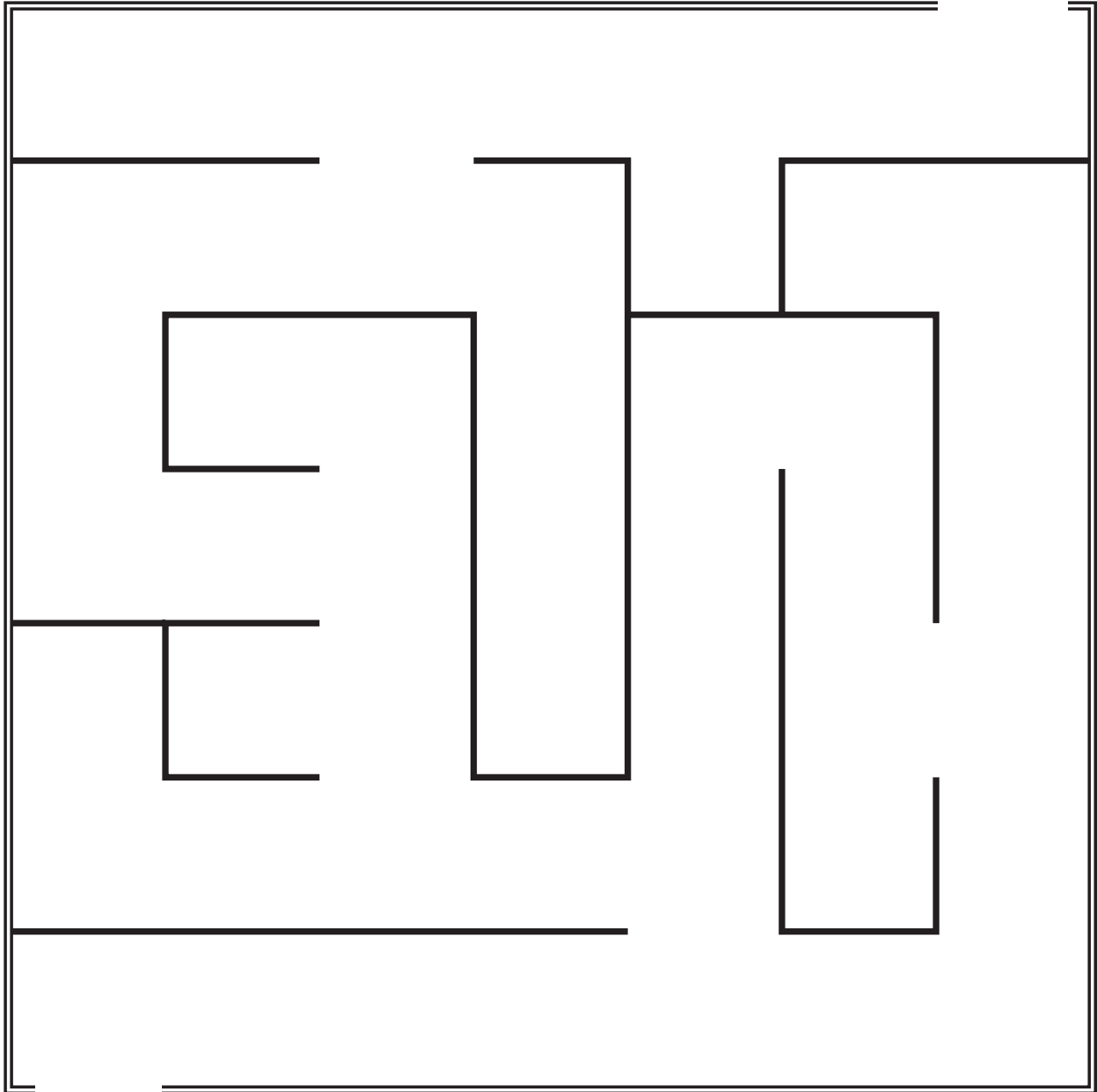
'N SELFOPNAME

Wanneer jy sê: "ek sal" maar dan doen jy dit nie, is dit omdat...	Nee		Ja	
	Nooit	Soms	Gewoonlik	Altyd
1. jy bang is dat jy nie goed genoeg sal wees nie?				
2. 'n gesinslid jou sal afknou?				
3. jy net iemand anders wou tevrede stel?				
4. vriende sal dink jy het vreemd geword?				
5. jy vir te veel goed reeds "ek sal" gesê het?				
6. dit vir jou moeilik is om vir sommige mense nee te sê?				
7. jy nie seker is of jy kan nie?				
8. jy wou, maar niemand anders het nie?				
9. jy wou dit in die eerste plek nie gedoen het nie?				
10. jy dit geïgnoreer het?				

As jy op vyf of meer vrae "ja" geantwoord het, bestaan die kans dat jy te kwaai met jouself is! Ontspan 'n bietjie en hou op om jou te bekommer oor wat ander mense van jou dink. Jou mening tel ook! Glo 'n bietjie meer in jouself.

As jy by meer as vyf vrae "nee" geantwoord het, hou so aan! Let net op dat jou mededingende kant jou nie onderkry nie.

DIE DOOLHOF

DIE MOEILIKE MANIER

Smeltende sneeu drup deur 'n gat in die dak op die basketbalbaan. Daar is meer leë houtsitplekke as ondersteuners op die boonste vlak. Die hip-hop-dansies van die musikant Myron Noodleman is gewilder as die twee spanne op die basketbalbaan. Welkom by 'n koue Januarie-aand in Indiana, waar die Fort Wayne Fury teen die Rockford (Ill.) Lightning uitdraf. Welkom by die NBA se kleinliga, die Continental Basketball Association.

Die Furys se Moochie Norris, 'n CBA-ster met NBA-drome, is by die vryegooi-lyn. Dis gelykop, en daar's net 'n paar sekondes oor. Die puntwag van 6 voet 1 het één kans om te wen. Maar die bal tref die binnekant van die rand en wip uit. Byna, maar nie genoeg nie. Dit is dieselfde met die 25-jarige Norris – hy is te goed vir die kleinliga, maar nie goed genoeg vir die grootliga nie. “Maar as ek my droom sou opgee,” sê hy, “dan het dit geen sin om te speel nie.”

Die nege-span-CBA het 90 spelers soos Norris wat almal wag vir die foonoproep wat spelers soos John Starks, Mario Elie en Chris Childs gekry het: “Ons wil hê jy moet in die NBA speel.”

Norris is die CBA se beste speler en is ongelooflik naby die NBA-doelwit wat sy pa hom op 6-jarige ouderdom opgelê het. Nadat hy sy rowwe woonbuurt in Washington, D.C. agtergelaat het, was hy by 'n aantal kolleges en het goed genoeg gespeel om as die 33ste speler algeheel in die 1996 NBA-werwing deur die Milwaukee Bucks gekies te word. “Ek was sprakeloos,” sê Norris. Maar kort voor die seisoen begin het, het hulle hom afgedank.

Toe bel die CBA, 'n liga waarvan hy nog nooit gehoor het nie. “Ek beskou dit as 'n

tweede kans om myself te bewys. Dit is nie die NBA nie, maar dit is professionele basketbal,” sê hy. Die CBA se week-tot-week-kontrakte is egter \$1 700 en 'n mens moet soms per bus reis. Die gemiddelde NBA-weekloon is effens meer, naamlik \$140 000, en 'n mens vlieg met private luukse vliegtuie. “Vriende en afrigters uit my omgewing was oortuig dat ek die NBA gaan haal. Werk net hard. Moet nooit stop nie,” sê Norris.

Norris het vir die CBA se Florida Beachdogs gespeel, en daarna vir die Furys, gewoonlik voor 'n paar duisend ondersteuners en twee of drie NBA-werwers. In die afgelope twee jaar het hy selfs gedurende die CBA se russeisoen in pro-ligas in Frankryk en Chili gespeel. “Elke keer wat ek op die baan stap, wil ek beter wees,” sê hy.

Fort Wayne Fury se afrigter, Keith Smart, dink Norris se werksetiek sal goed uitwerk. “Al wat kort is dat een of ander NBA-span sê: 'Ons gee hom 'n kans,’” sê Smart. “Want hy kan beter speel as baie van die rugsteunspelers wat daar is.”

Dis al wat Norris wil hê. “Ek verwag nie om deur die NBA opgeroep te word en 'n ster te wees nie,” sê hy. “As ek net daar kan kom, sal die res vanself uitwerk.”

Een week ná die Rockford-wedstryd kry hy toe die oproep van die Seattle SuperSonics. Hy word getoets, en hy maak dit net-net. By die NBA se openingsaweek op 'n Februarie-aand voor 'n volle stadion van 17 000 mense stap Norris in die vierde kwart op die baan, en Sonics kort 10 punte. Hy speel vier driepuntdoele in 'n ry met gemak. Elke skoot gaan in. “Ek het net 'n kans nodig gehad,” sê hy. “My droom het waar geword.” Welkom by die NBA.

– deur Chris Tauber

*Herdruk met toestemming van die *React*-tydskrif.

WOORDELYS

assesseer: 1. om die waarde of betekenis van iets te bepaal; te takseer. 2. om te evalueer.

doelwit: iets waartoe 'n mens mik of werk; 'n doel of bedoeling.

geldig: 1. iets wat die gewenste resultate lewer. 2. gebaseer op bewyse wat ondersteun kan word.

hersien: 1. om 'n nuwe weergawe (bv 'n teks) voor te berei. 2. om te heroorweeg en verander of wysig.

herwaardeer: om die waarde of betekenis van iets weer te bepaal.

kriteria: standarde, reëls of toetse.

mikpunt: die eindpunt waartoe die projek of poging gerig is; 'n doel of bestemming.

realisties: geneig wees tot of iets uitspreek soos dit werklik is.

uitstel: om iets aan te skuif tot 'n ander tyd, veral weens gewoonte, onverskilligheid of luiheid.

volhard: om met enige doel of projek te bly voortgaan; om aan te hou strewe, ten spyte van probleme.

STRESSEFAKTORE

Stresskeppers

- toetse
- probleme in die gesin
- geheime aktiwiteite
- vrees vir gevaar
- argumente
- konfrontasies
- egskelding
- vriendskappe
- persoonlike waardes
- probleme op skool

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

Kan lei tot...

Maniere om stres
te verminder
of te verlig

Tekens van stres

- hoofryn
- woede
- te min eet of slaap
- te veel eet of slaap
- gebrek aan energie
en belangstelling
- onverdraagsaamheid
- frustrasie
- isolasie
- swak konsentrasie
- spanning

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

✓ _____

IVY LEAGUE-MEISIE

Die R&B-ster Tatyana Ali hou haar sterwees in perspektief, van Fresh Prince tot eerstejaar by Harvard.

Tatyana Ali leef beslis nie die lewe van 'n gewone Harvard Universiteit-eerstejaar nie. Die R&B-ster wat bekend geword het as Will Smith se niggie op *The Fresh Prince of Bel-Air* woon nou wel in 'n koshuis, het 'n volle kursuslading en kuier saam met vriende op Harvard Yard. Maar die meeste naweke is Tatyana (19) nie in Boston nie – sy reis gewoonlik om haar debuutalbum *Kiss the Sky* (Epic) te bevorder. “Dis 'n malhuis,” sê sy. “Elke twee weke het ek 'n mini-ineenstorting en sê vir myself ‘Dis kranksinnig.’”

Glo jy haar nie? Kyk na haar tipiese week: Sy gaan Maandag, Dinsdag, Woensdag en Donderdag twee keer per dag klas toe. Donderdagmiddag vlieg sy na Chicago om op te tree, en dan vlieg sy terug om Vrydag klas by te woon. Daarna vlieg sy na San Francisco en Portland vir meer optredes, en uiteindelik kom sy Sondagaand terug na Harvard.

Maar selfs met haar dolle rooster bly Tatyana koelkop. Net soos die meeste nuwe studente was sy bietjie senuweeagtig om haar vyf kamermaats te ontmoet. Sy het dae later as die res ingetrek omdat sy op toer was, en sy was bekommerd dat hulle sou dink sy is 'n diva. Maar toe Tatyana saam met haar ma daar aankom en sy haar eie tasse dra, het haar kamermaats geweet sy wil nie spesiale behandeling hê nie.

Gedurende haar eerste semester by Harvard het Tatyana Spaans, genetica, Afrika-Amerikaanse studies en 'n klas oor verklarende skryfwerk geneem. Sy het ook by 'n kampuskoor en teatergroep aangesluit

en stuurman vir die mansroeispan geword. Soos baie ander kollegestudente bly sy laat wakker om na harde musiek te luister. (“Ons het heeltyd lawaaierige partytjies,” erken sy.) En dit sal jou nie verbaas nie, maar sy sukkel om vir 9 vm se klas op te staan. “Ek rol basies uit die bed in my slaapklere, borsel my tande, was my gesig, pak my tas, gaan klas toe en kom dan terug na my kamer en stort,” sê sy met 'n glimlag.

Tatyana bedank haar ouers vir haar vermoë om kollege en 'n loopbaan te balanseer. “In ons gesin is kollege belangrik,” sê sy. “My ouers was baie ondersteunend van wat ek in die verlede gedoen het, maar as ek iets sou moes prysgee, sou dit nie skool gewees het nie.”

Hoewel sy ten volle by die kampuslewe betrokke is, kan Tatyana se kamermaats nie vergeet dat hul vriend 'n beroemde persoon is nie. Hulle het almal TV gekyk om haar en Will Smith te sien toe hulle by die MTV Video Music Awards vir Madonna 'n toekening gee. “Madonna het my op my wang gesoen,” onthou Tatyana. “Ek was baie opgewonde. En my vriende was ook. Ons het dit regtig gedeel.”

Maar sal die Fresh Prince self (wat haar debuutalbum help maak het en die stem vir die tweede enkelsnit “Boy You Knock Me Out” gesing het) ooit 'n draai kom gooi? Tatyana skud haar kop. “Dit sou kranksinnig wees,” sê sy. “Mense sou te kere gaan. Dit sou verskriklik wees.”

Maar dan glimlag sy. “Wel, miskien kan hy na my gradeplegtigheid kom.”

– Marc S. Malkin

*Herdruk met toestemming van die *React*-tydskrif.

WOORDELYS

aanspreeklik: verantwoordelik; betroubaar.

dilemma: 1. 'n situasie of probleem wat blykbaar geen bevredigende oplossing bied nie.
2. 'n noodsaaklike keuse tussen ewe ongewenste alternatiewe.

geloofwaardig: 1. kan geglo word; betroubaar. 2. krediet-, vertrouens- of aanvaardingswaardig.

houding: 1. 'n liggaamsposisie wat dui op 'n gedagte, gevoel of aksie. 2. stemming of gedrag ten opsigte van sommige aangeleenthede, om opinie of doelwit aan te dui.

inisiatief: die vermoë om dinge te begin of deur te voer; vasberadenheid.

prioritiseer: om te rangskik of te hanteer in volgorde van belangrikheid.

stres: 'n toestand van uiterste moeilikheid, druk of spanning.

tydbestuur: om take te identifiseer wat gedoen moet word; om te bepaal watter take die belangrikste is; om take te rangskik op 'n manier dat dit op 'n sekere tyd voltooi sal wees.

verantwoordelik: 1. om aanspreeklik te wees vir jou eie gedrag of optrede.
2. om vertrou te kan word of op staat gemaak te kan word; betroubaar.

verskoning: om 'n fout of 'n misdryf te verduidelik in die hoop om vergifnis of begrip te kry; om te probeer om die skuld te verwyder.

volwasse: 1. het volle natuurlike groei of ontwikkeling bereik. 2. om ten volle beredeneerd te wees.

ORGANISEERMERKLYS

Meer oor notaboeke en binders

Het ek...

- notaboeke, lêers of 'n binder vir my klasse?
- 'n afsonderlike notaboek of 'n aparte afdeling vir elke klas?
- 'n plek voorin om opdragte op te skryf?
- 'n plek voorin om huiswerk in te hou wat ingehandig moet word?
- leë papier in elke notaboek vir notas en klaswerk?
- 'n plek in elke notaboek om uitdeelstukke in te hou?
- 'n plek in elke notaboek om huiswerk en toetse wat teruggegee is, te hou?

Dinge wat ek nodig het om myself te organiseer:

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Meer oor studieroosters

Moenie vergeet nie:

- besluit op 'n tyd om elke dag te studeer.
- maak 'n rooster vir wat jy moet doen.
- teken spesifieke opdragte aan.
- voer jou planne uit!

MY STUDIEWEEK

VAKKE	MAANDAG	DINSDAG	WOENSDAG	DONDERDAG	VRYDAG	SATERDAG	SONDAG

TOETS JOUSELF

1. Skryf jou naam regs bo op hierdie papier.
2. Vou die papier vertikaal in die helfte.
3. Vou hierdie papier weer oop.
4. Skeur die onderste linkerhoek van hierdie papier af.
5. Skryf die woord "bo" regs van hierdie sin.
6. Draai hierdie papier onderstebo en skryf die woord "onder" neer.
7. Teken 'n sirkel en verdeel dit in vier dele.
8. Maak twee gaatjies in die middel van hierdie papier.
9. Verbind die gaatjies met 'n streep.
10. Ignoreer aanwysings 3 tot 9 op hierdie papier.

NOTAS WAT WERK, IS ...

1. _____
❖ _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

2. _____
❖ _____

❖ _____

❖ _____

❖ _____

3. _____
❖ _____

❖ _____

❖ _____

WOORDELYS

atlas: 'n boek met kaarte, soms met illustrasies.

bibliografie: 'n lys van al die inligtingsbronne wat in 'n verslag gebruik word.

ensiklopedie: 'n omvattende naslaanwerk met artikels oor 'n wye reeks vakgebiede, gewoonlik in alfabetiese volgorde.

hulpbron: iets wat gebruik kan word vir hulp of ondersteuning.

parafraseer: om te herhaal met ander woorde, dikwels om die betekenis maklik verstaanbaar te maak.

tesourus: 'n boek of ander hulpbron met woorde wat dieselfde of byna dieselfde betekenis het.

visuele elemente: prente, grafieke, kaarte of ander aanbiedings wat gebruik word om iets te illustreer.

HOE KAN EK DIT DOEN?

Maak 'n lys van al die maniere waarop jy hierdie probleme kan oplos. Nommer die opsies vir elkeen.

PROBLEEM 1: Jy word vir Saterdagoggende 'n wonderlike kinderopaswerk aangebied wat goed betaal, maar dit is in 'n ander woonbuurt. Hoe sou jy daar kon kom?

PROBLEEM 2: Jy kom by die skool aan en besef dat jy gisteraand vergeet het om jou foon te laai. Jy weet dat jy dit ná skool nodig sal hê. Wat doen jy?

VIND OPLOSSINGS

Maak 'n lys van die voor- en nadele van elke opsie wat jy op jou "Hoe kan ek dit doen?"-aktiwiteitsblad genoem het. Merk 'n + of - ná elkeen. Kyk dan watter opsie het die meeste +'e en die minste -'e, en omkring jou oplossing.

VOOR- EN NADELE PROBLEEM 1 OPSIES		VOOR- EN NADELE PROBLEEM 2 OPSIES	
	+ of -		+ of -

WOORDELYS

probleem: 1. 'n vraag waaroor nagedink moet word, wat opgelos of beantwoord moet word.
2. 'n situasie, saak of persoon wat 'n probleem het of veroorsaak.

saamwerk: om saam te werk, veral in 'n gesamentlike poging.

vaardigheid: 1. die bekende kennis van enige wetenskap, kuns of handwerk.
2. 'n ontwikkelde talent of vermoë.

SOMS VOEL EK ...

A

afgunstig
aggressief
angstig
avontuurlik

B

bang
bekommerd
beledig
benoud
beskaamd
beslis
besluiteloos
besorgd
bevoeg
buiurig

D

dankbaar
dapper
depressief
dronkgeslaan

E

eensaam
ekstasies
energiek
entoesiasties

G

gefrustreerd
gegrief
gelukkig
gemaklik

geskok
gespanne
gewalg
geïnspireer
geïntimideer
geïrriteerd
gulsig

H

hartseer
hoopvol
hulpeloos

I

inkennig

J

jaloers
kalm

L

liefderik
lui
lusteloos

M

miserabel

N

negatief
nors
nuuskierig

O

onbeslis
onbevoeg

ondeund
ongeduldig
ongemaklik
onseker
ontspanne
onverskillig
oorweldig
opgewonde
optimisties

P

positief

R

rusteloos
rustig

S

senuweeagtig
simpatiek
simpel
skaam
skepties
skugter
skuldig
slaperig
stil

T

teleurgesteld
tevrede
traag
trots

U

uitgeput

V

vasberade
veilig
verafsku
verbaas
verbyster
verdag
verleë
verontskuldigend
verraai
versigtig
verskrik
versteend
verstom
vertrouend
verveeld
verward
vies

vol selfvertroue
vol spyt
vol vertroue
vreedsaam
vreugdevol
vriendelik
vrolik

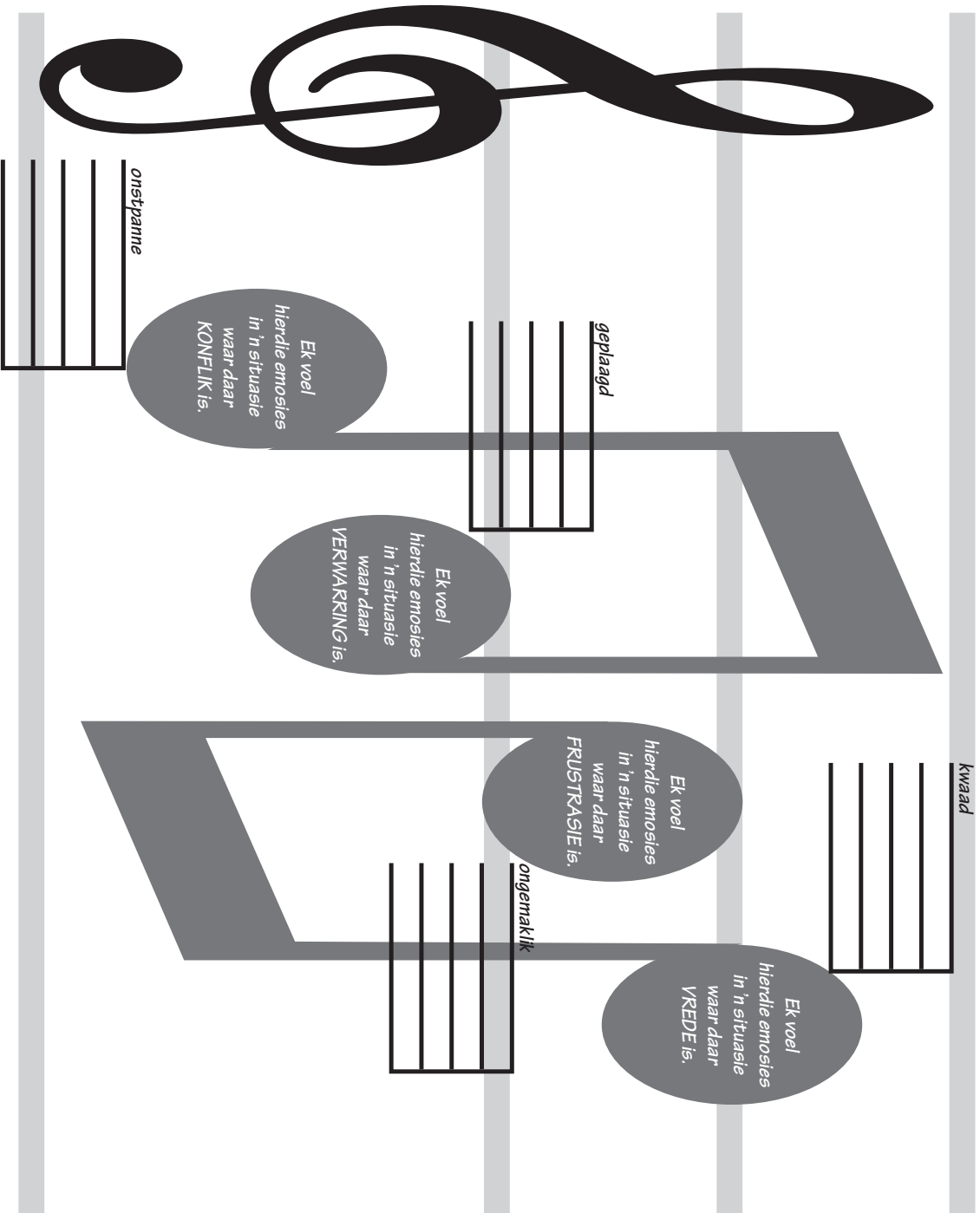
W

wantrouig
wispelturig
woedend
wonderlik

Y

ywerig

SKAAL VAN EMOSIES

TWEEDE BEDRYF

Lees wat elke persoon sê. Lees ook die teks onder die dialoog om uit te vind wat elke persoon bedoel.

- OUER:** (*ontsteld, kwaad*) Waar was jy?
(*Jy is meer as 'n uur laat en ek was regtig bekommerd.*)
- SAM:** (*verdedigend*) By die skool.
(*Ek het detensie gekry en voel bietjie verleë daaroor.*)
- OUER:** (*verward*) Maar die skool het meer as 'n uur gelede uitgekom! Waarmee was jy besig?
(*Het jy vergeet dat jy 'n tandartsafspraak het?*)
- SAM:** (*beledig*) Ek het mos gesê! Ek was by die skool! Die onderwyser het ons laat agterbly.
(*Glo jy my nie? Oeps, het ek gesê "ons"?*)
- OUER:** (*gefrustreerd*) Waarom?
(*Verduidelik eenvoudig hoekom jy so laat is.*)
- SAM:** (*angstig*) Want iemand het spoegballe gegooi en die onderwyser het kwaad geword, daarom het die klas detensie gekry.
(*Wel, eintlik net ek, want ek het spoegballe gegooi.*)
- OUER:** (*versigtig*) Dit klink nie regverdig nie, maar jy kon ten minste gebel het.
(*En jy wil sê jy was nie betrokke nie?*)
- SAM:** (*gegrief*) Wel, die onderwyser wou nie toelaat dat ons die kamer verlaat nie!
(*Ek het vergeet om te bel. Dis wat ek moes doen het.*)
- OUER:** (*kwaad*) Dis die laaste strooi! Ek gaan jou onderwyser hieroor bel! Ek moes jou tandartsafspraak kanselleer!

EK-BOODSKAPPE

Ek-boodskappe is 'n goeie manier om jou uit te druk wanneer jy ontsteld is. Wanneer jy dié tegniek gebruik, is mense meer geneig om na jou te luister en te reageer sonder om kwaad en verdedigend te word. Lees die voorbeeld, en probeer dan om jou eie ek-boodskappe te skryf.

VOORBEELD

Iemand in jou huishouding vergeet dikwels om jou boodskappe neer te skryf.

Ek voel omgekrap

wanneer jy nie my boodskappe neerskryf nie

omdat dit is vir my belangrik.

1. 'n Klasmaat het begin om jou 'n naam te noem waarvan jy nie hou nie.

Ek voel _____

wanneer jy _____

omdat _____

2. Jou onderwyser het jou al 'n hele week nie gevra om die antwoord te gee nie, al steek jy jou hand op.

Ek voel _____

wanneer jy _____

omdat _____

3. Een van jou vriende leen dikwels dinge by jou en bring dit dan nie terug nie.

Ek voel _____

wanneer jy _____

omdat _____

KAN SKOLE GESTREMDE LEERDERS BEKOSTIG?

Garret Frey was net 4 jaar oud toe hy van sy pa se motorfiets afgegly en sy rugmurg beseer het. Sedertdien is Garret (tans 16 jaar oud) van die nek af verlam. Hy het voltydse sorg nodig om hom te help eet en drink, in sy rolstoel van posisie te verander, die suigbuis in sy keel te sit en die ventilator waarmee hy asemhaal, te monitor.

Sonder iemand met verpleegopleiding om hom te help, sou Garret nie na Jefferson High School in Cedar Rapids, Iowa kon gaan nie. Hy is tans in graad 10 en kry 'n B-gemiddeld.

Maar dit kos die Frey-gesin byna \$20 000 per jaar vir 'n gelisensieerde praktiese verpleër om Garret te help. Hulle probeer al jare lank, sonder sukses, om vir die Cedar Rapids-skoolraad te oorreed om die koste te dek. Die afgelope November is hul geskil in die VSA-hooggeregshof aangehoor.

“Gestremde kinders soos ek het reg op gratis onderwys,” sê Garret, “sonder om vir ekstra sorg hoef te betaal.”

Maar Cedar Rapids se superintendent, Lew Finch, staan by sy standpunt dat die skoolraad nie die geld het om vir die sorg wat Garret nodig het, te betaal nie. Hy wys daarop dat die distrik reeds 'n spesiale hulponderwyser aangestel het, 'n spesiale bus gekoop het en 'n rekenaar by Garret aangepas het. “'n Mens moet jou afvra wanneer genoeg genoeg is”, sê Finch. “As die howe nie 'n streep trek nie, kan dit 'n bodemlose put word.”

Garret se saak kan bepaal hoe ver skole moet gaan om studente met gestremdhede te help. Die federale wet vereis dat gemeenskappe volledige toegang tot openbare onderwys aan gestremde leerders moet bied – asook 'n volledige reeks “spesiale onderwysverwante dienste”.

Maar daar is geen ooreenkoms oor hoeveel ekstra sorg Garret en tienduizende ander erg gestremde studente op geregtig is nie. Die Freys hoop dat die hooggeregshof sal verklaar dat die wet dienste soos Garret se verpleër dek.

Garret se versekering betaal tans vir sy verpleër. Maar hy het byna sy hele dekking opgebruik, en sy gesin kan nie bekostig om self vir die dienste te betaal nie. As hy die saak verloor, moet hy dalk tuisonderrig ontvang.

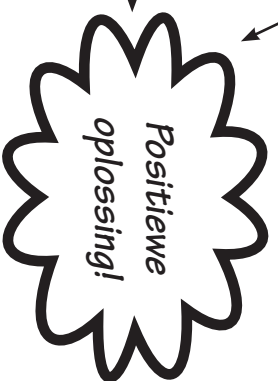
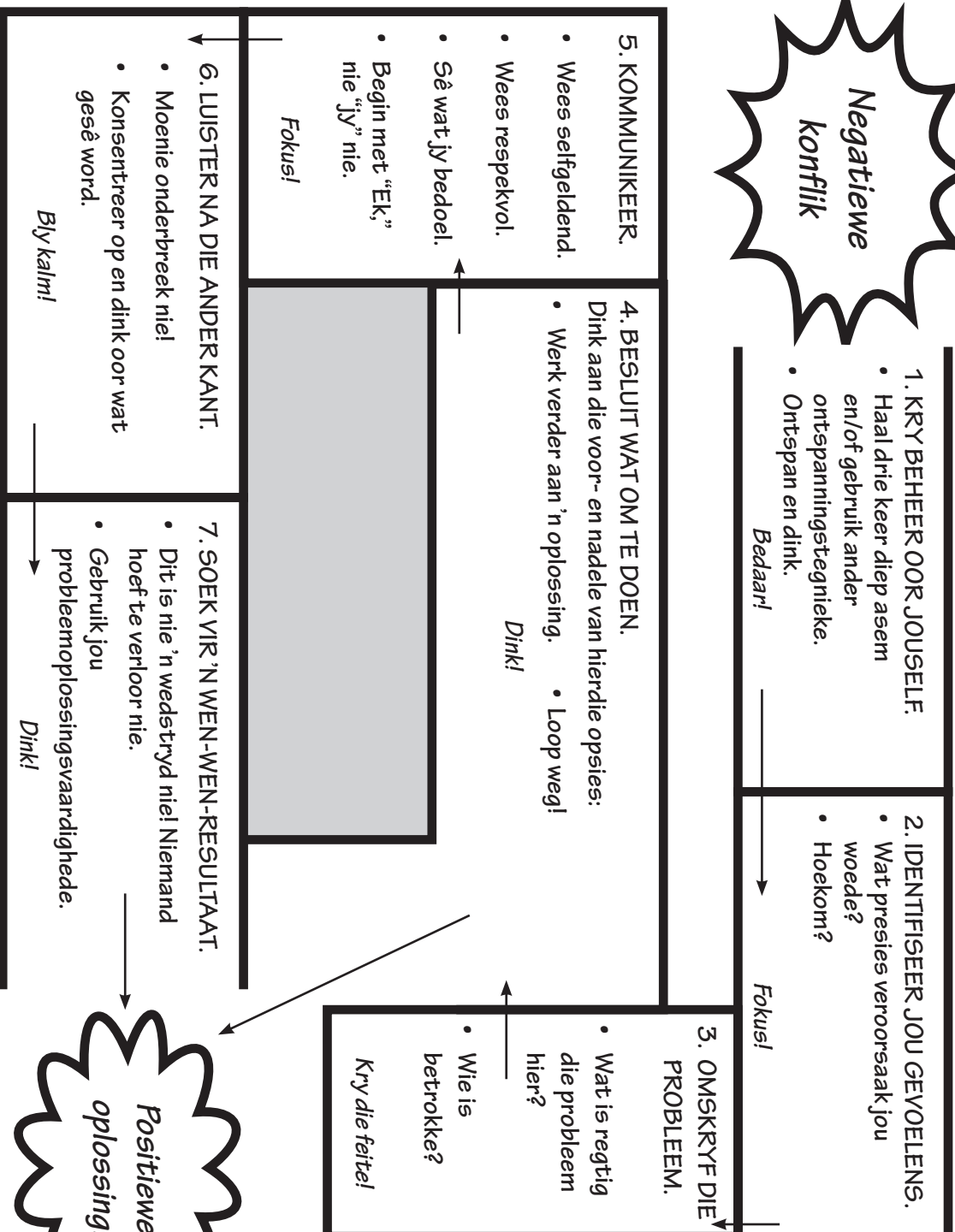
Baie koerante het oor Garret se saak geskryf, maar hy sê hy wil nie ekstra aandag hê nie. “'n Paar kinders het my gevra of ek dink ek is 'n rolmodel,” sê hy. “Ek dink nie so aan myself nie, maar as my saak dinge kan verander, dink ek dit sal goed wees.”

Die hof sal na verwagting vanjaar besluit, maar dit sal nie gou genoeg vir Garret wees nie. “Ek wens dit was al alles verby,” sê hy, “en ek hoop dit sal ander kinders help.”

— Susan Hansen

*Herdruk met toestemming van die *React*-tydskrif.

DEK ALLE MOONTLIKHEDE

DILEMMAS

1. Jy speel tydens middage sokker saam met 'n paar klasmaats. Van die spelers stamp en stoot mekaar tydens die wedstryd. Terwyl julle almal terug klas toe stap, slaan iemand jou in die gesig. Wat doen jy?

2. Jou vriend is in 'n slegte bui omdat sy vir 'n week lank gehok is. Julle praat oor die moontlikheid van 'n fliek, en skielik begin sy op jou skreeu. Voor jy jou kan kry, is julle aan die stry. Wat doen jy?

3. Jou broer terg jou al die hele middag. Jy gooi 'n kussing na hom en sê hom om weg te gaan. Hy gooi die kussing terug na jou en stamp jou bril van jou gesig af. Wat doen jy?

4. Jy hoor dat iemand jou daarvan beskuldig het dat jy 'n baadjie gesteel het. Daardie persoon het 'n baadjie verloor wat net soos joune lyk. Hierdie persoon is vriende met mense wat jy probeer vermy. Wat doen jy?

WOORDELYS

bui: 'n tydelike gemoedstoestand of emosie ten opsigte van 'n gevoel.

dinamika: 'n sekere gedrag tussen mense, ens. as gevolg van kragte wat op hulle inwerk.

eskaleer: om geleidelik te verhoog, te vergroot of te intensiveer.

karaktereienskap: 'n eiesoortige of spesifieke kenmerk van 'n persoon se karakter; 'n kwaliteit; 'n kenmerk.

konflik: 'n staat van disharmonie tussen persone, idees of belange; 'n botsing.

ontploff: om gewelddadig te word ten spyte van selfbeheersing of perke; ontplof.

onverdraagsaamheid: 1. onvermoë of onwilligheid om te verdra of te verduur. 2. om te weier om opponerende oortuigings toe te laat.

oplos: 1. om 'n besliste besluit te neem. 2. om 'n oplossing vir iets te vind; om op te los.

oplossing: 1. 'n verduideliking, bv. van 'n probleem of raaisel; 'n oplossing. 2. 'n handeling wat bepaal word of oor besluit word.

teenstaan: 1. om in konflik met iets te wees. 2. om jou te posisioneer dat jy na iets kyk of dit konfronteer.

verdraagsaamheid: die vermoë of die neiging om die oortuigings of praktyke van ander mense te erken en te respekteer.

verspreek: 1. om iets verkeerd te sê of uit te spreek. 2. om per abuis, ontoepaslik of sonder om te dink, te praat.

wankommunikasie: kommunikasie misluk, wat veroorsaak word deur onduidelike spraak of misverstand.

WAAR OF ONWAAR

Kyk of elke stelling vir jou waar of onwaar is.

	WAAR	ONWAAR
1. Ek sal deelneem aan 'n aktiwiteit waarby mense wat ek nie ken nie, betrokke is.		
2. Ek sal nie in 'n toets kul nie, selfs al doen almal dit.		
3. Ek dink soms dat mense wat ongewild is gawe mense is.		
4. Ek sal my mening oor iets lug, selfs al vermoed ek ander mense sal nie saamstem nie.		
5. Ek sal iemand help as hulle dit nodig het, selfs al is daardie persoon nie 'n vriend nie.		
6. Ek hou daarvan om mense te ontmoet wat anders as ek is.		
7. As twee van my vriende nie met mekaar praat nie, kan ek nog steeds met hulle albei vriende wees.		
8. Ek sal 'n gunstelinghemp skool toe dra, selfs al dra niemand anders sulke hemde nie.		
9. Ek sal by 'n gewilde groep aansluit, selfs al doen hulle dinge waarmee ek nie saamstem nie.		
10. Ek sal nie namens 'n vriend lieg nie, selfs al wil hy of sy hê ek moet.		
TOTAAL		

Gaan nou terug en omkring die stellings wat jy dink die moeilikste vir mense van jou ouderdom is om te doen.

HOFSAKE

SAAK 1

Een middag het Kevin kinders by 'n buurman se huis opgepas. Hy het sy selfoon by die huis vergeet, en wou 'n vriend bel wat by familie in 'n ander land gekuier het. Hy het toe gevra of dit in orde sou wees om die telefoon te gebruik, en die buurman het ja gesê. Kevin het nie gesê dat dit 'n internasionale oproep sou wees nie.

Kevin het 'n duur foonoproep van sy buurman se foon gemaak. Die buurman sê dat Kevin hom 'n middag se oppas skuld om daarvoor te betaal. Kevin sê dat hy niks skuld nie want hy het toestemming gehad het om die telefoon te gebruik.

SAAK 2

Megan het klappers en vuurhoutjies skool toe gebring. Sy het 'n paar klappers vir Julia gegee en haar uitgedaag om een in die klas aan te steek. Julia het gesê sy sou dit net doen as Megan dit ook doen.

Julia steek toe 'n klapper aan, maar Megan nié. Julia is uit die skool geskors. Julia beweer dat Megan die een was wat geskors moes wees, want sy het die klappers skool toe gebring. Megan beweer dat aangesien Julia die een is wat die klapper aangesteek het, sy die een is wat geskors moes word.

SAAK 3

Robert se sokkerspan verskaf uniforms en skoene vir die spelers. Hulle is veronderstel om dit na oefeninge en wedstryde te dra. Robert hou nie van die klere nie.

Tydens die eerste oefening sê Robert hy het sy uniform en skoene vergeet. Die afrigter het hom toegelaat om in elk geval te speel. Tydens die tweede oefening het Robert gesê sy uniform is in die was, en sy skoene in sy ma se motor. Die afrigter laat hom toe die hele oefening op die bankie sit. Toe Robert die derde keer sonder sy uniform en skoene opdaag, het die afrigter hom huis toe gestuur.

Robert beweer dat die afrigter hom nie gewaarsku het nie en dat die afrigter se gedrag onbillik is. Die afrigter sê dat as Robert nie sy uniform en skoene dra nie, hy nie kan speel nie.

SAAK 4

Keisha het haar wiskundetoets vroeg klaargemaak. Sy was verveeld en het toe op 'n bladsy in haar notaboek begin teken en skryf. Sy het elke nou en dan na haar vriend in die volgende ry gekyk. Haar vriend het uiteindelik na Keisha gekyk en gefluister: "Wat doen jy?" Keisha het haar notaboek opgehou en haar vriend het oorgeleun om te kyk. Die onderwyser het albei meisies laat druipe.

Die onderwyser beweer dat die meisies gekul het. Die meisies beweer dat hulle niks verkeerd gedoen het nie.

EK HET REGTIG WERK NODIG

Ek het regtig werk nodig. Die probleem is, ek is net 14. Enige idees oor hoe ek geld kan maak?

M. F., 14, Georgia

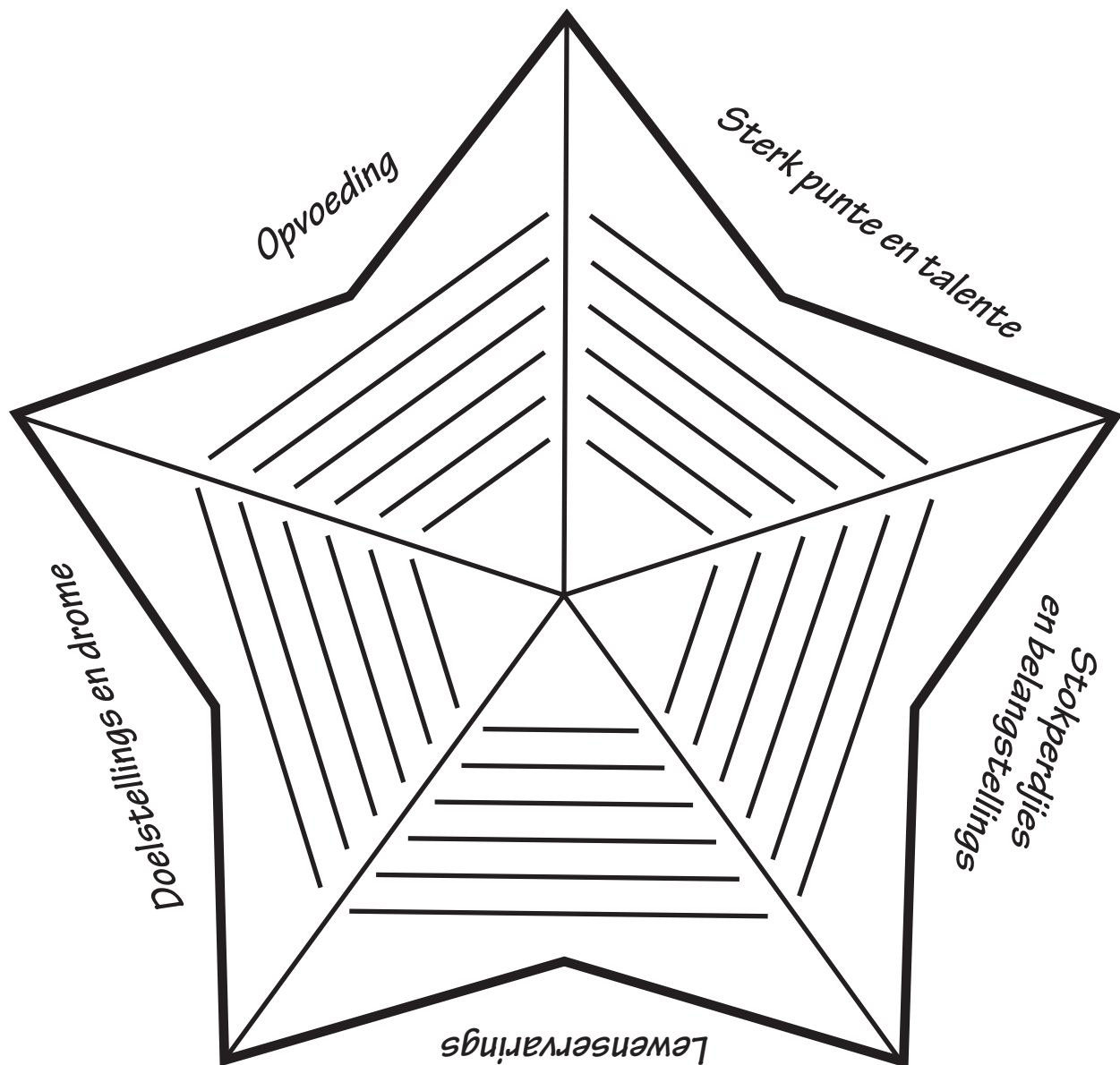
Dit is byna onmoontlik om werk te kry as jy jonger as 16 is, maar as jy baie ambisieus en 'n bietjie kreatief is, kan jy baas van jou eie besigheid wees! Daryl Bernstein, wat 'n boek oor kleinsake-idees geskryf het toe hy 15 was, skryf in sy boek, *Better Than a Lemonade Stand* (Beyond Words Publishing): "Dink eers aan jou vaardighede en wat jou interesseer. Hou jy van diere? Dalk is hondestap iets vir jou. Is jy altyd vroeg wakker? Begin 'n wakkermaakdiens. Besluit dan watter voorrade jy benodig (bv.

iets om hondemis mee op te tel en plastieksakkies om dit in te gooi, 'n telefoon om mense te kan wakker bel), besluit hoeveel jy gaan vra, en hoeveel tyd jy beskikbaar het. Maak 'n paar pamflette om te adverteer, en dis al." Nog 'n wenk? Luister wanneer volwassenes rondom jou begin kla oor dinge wat hulle nooit klaarkry nie. Of dit nou is om geskenke toe te draai, fotoalbums te organiseer of wasgoed by die droogskoonmaakery af te lewer, daar is genoeg om te doen as jy regtig geld wil verdien.

*Herdruk met toestemming van die *React*-tydskrif.

STERREKRAG

Persoonlike feite:

WOORDELYS

ambivalent: 1. onseker of onderhewig aan verandering; onbeslis. 2. ervaar teenstrydige emosies teenoor iemand of iets op een slag, veral liefde en haat.

groepdruk: die invloed wat iemand van vriende of ander mense van dieselfde ouderdom voel om op 'n sekere manier op te tree.

in twyfel trek: 1. om oor iets te argumenteer; debatteer. 2. om die waarheid van iets te bevraagteken; twyfel.

persoonlike waardes: beginsels, standaarde of kwaliteite wat 'n persoon as die moeite werd of begeerlik beskou.

visualiseer: 1. om 'n beeld in jou gedagtes te vorm. 2. om in die gedagtes voor te stel, verbeel.

VOORBEELDKONTRAK

Ek (leerder se naam), as lid van (opvoeder se naam en vak) se klas, verklaar hiermee my verbintenis tot die diensonderrigprojek wat ons klas gaan uitvoer. As deel van die projekspan stem ek in tot die volgende:

- Ek sal betyds klas toe kom sodat ons maksimum werktyd aan die projek kan spandeer.
- Ek sal die projek en alle werk daarby betrokke, ernstig opneem.
- Ek sal take betyds voltooi, na die beste van my vermoë.
- Ek sal alle projekverpligtinge nakom.
- Ek sal aanhou om aan die projek te werk totdat dit voltooi is, of totdat die span saamstem dat die werk gedoen is.

Onderteken op _____
datum

Leerder se handtekening

Opvoeder se handtekening

Getuie se handtekening

DIENSONDERRIGGIDS EN KONTROLELYS

Besluit op 'n projek

- Definieer “diensonderrig” vir leerders.
- Motiveer en inspireer leerders om betrokke te raak.
- Help leerders om op 'n projekonderwerp te besluit.

Skep 'n aksieplan en berei vir die projek voor

- Definieer “aksieplan” en verduidelik hoekom 'n mens een moet opstel.
- Verduidelik watter inligting by die aksieplan ingesluit behoort te word.
- Vertel leerders van verskillende maniere om inligting oor diensonderrig te vind.
- Organiseer leerders se navorsingspogings.
- Laat leerders projekkontrakte onderteken.
- Organiseer leerders se werkpogings deur projekspanne of werkgroepe te vorm.
- Help leerders om 'n aksieplan te skryf.
- Help leerders om 'n projektydlyn/werkvloeiagram te skep.
- Laat leerders die aksieplan vir goedkeuring voorlê aan diegene wat die projek moet goedkeur.
- Berei leerders voor om voorleggings oor die projek te maak.
- Help leerders om hul aksieplan te verfyn, indien nodig.
- Lei leerders namate hulle die stappe volg wat in hul aksieplan uiteengesit is om vir die projek voor te berei.
- Verduidelik dat dit belangrik is om leerders se vordering te volg, en metodes daarvoor, terwyl hulle die projek voltooi.
- Verduidelik die konsep en belangrikheid van 'n sterk werksetiek.
- Verduidelik spesiale oorwegings wat leerders in ag moet neem terwyl hulle aan die projek werk.

Voer die projek uit

- Herinner leerders daaraan om goed seker te maak dat hulle al die werk vir hul projek voltooi het.
- Help leerders om oplossings vir probleme wat aan die end van die projek opduik, te dinkskrum.
- Laat leerders oefen hoe die projek gaan verloop en maak 'n agenda vir die dag van die projek.
- Ondersteun leerders namate hulle hul diensonderrigprojek voltooi.
- Vier dit.

Selfassessering en publieke assessering

- Verduidelik wat selfassessering is en hoekom dit nuttig is.
- Verduidelik wat selfassessering moet insluit.
- Laat leerders 'n selfassessering van hul projekwerk voltooi.
- Verduidelik wat publieke assessering is en waarom dit nuttig is.
- Verduidelik wat 'n publieke assessering moet insluit.
- Laat leerders 'n publieke assessering van hul werk voltooi.

VOLGBLAD

NAAM:

VANDAG SE DATUM:

PROJEKONDERWERP:

Naam	Taak	Teiken- datum	Werklike datum	Opmerkings

VOORBEELDMEMO

AAN: Me. Grimes
VAN: Draaiboekspan
OOR: Weeklikse vorderingsverslag
DATUM: 22 Maart

Vandeesweek het ons span die volgende take voltooi:

- Ons het 'n tweede konsepweergawe van die toneelstuk se tweede bedryf geskryf.
- Ons het die eerste bedryf geproeflees, en dit is nou afgehandel.
- Ons het met die navorsingspan ontmoet om die volgende vrae te bespreek wat nog vir die finale bedryf van die toneelstuk beantwoord moet word:
 - Watter visspesie is deel van die park se ekosisteem?
 - Hoe beïnvloed die verandering van seisoene die ekosisteem?

Ons het die volgende probleme om te oorkom:

- Die laerskoolouditorium is bespreek vir die dag waarop ons die uitvoering wou doen.
- Ons kan steeds nie kartondose vir die toneelinrigting vind nie.

Volgende week beplan ons om die volgende take te voltooi:

- Skryf die eerste konsepweergawe van die toneelstuk se derde/finale bedryf.
- Laat die tweede konsepweergawe van die tweede bedryf geproeflees word.
- Reël 'n ander datum vir die ouditorium by die laerskool; hersien tydlyne.
- Kontak meer plaaslike winkels en herwinningsaanlegte vir kartondose.